

Forfatter: Knudsen, Jakob

Titel: Udrag fra Sind (Danske Klassikere)

Citation: Knudsen, Jakob: "Sind", i Knudsen, Jakob: *Sind*, udg. af Esther Kielberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1996, s. 227. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-knudsenj02val-shoot-idm140237360439472/facsimile.pdf> (tilgået 06. maj 2024)

Anvendt udgave: Sind

Niels Møller (i *Nordisk Tidsskrift for Videnskab, Kunst og Industri* 1904, s. 252-255) finder *Sinds* bondeskildringer fremragende, men handlingen usandsynlig. 'Nutidslæsere, hvis sind er kommet noget bort fra de massive udfølelser, må have en så vild og voldsom handling sandsynliggjort og omhyggeligt motiveret', hvad der især kunne være opnået ved et bedre indblik hos Knudsen i retslige forhold, end bogen vidner om. En sådan kyndighed i procesregler, siger Møller, havde de gamle bønder i blodet, hvad der blandt andet fremgår af sagaerne, som også han sammenligner *Sind* med.

14. Senere kritikhistorie

Knudsens romaner, også *Sind*, blev læst, diskuteret og genudgivet i mange år efter hans død, navnlig i årene efter 2. verdenskrig; værkernes samlede oplagstal kom efterhånden op på ca. 300.000.

I 1959 blev forfatterskabet genstand for en hård kritik i et essay af Villy Sørensen («Det forgudede traume» i samlingen *Hverken – eller*, 1961). Essayet skal omtales nedenfor og kan have medvirket til, at interessen for Knudsen tog af i 1970'erne og 1980'erne blev hans bøger næsten ikke optrykt. Dog har en række forskere siden 60'erne åbnet nye synsvinkler på forfatterskabet; det har blandt andre Aage Henriksen, Sven Møller Kristensen og Poul Schmidt. Den sidstes betydelige monografi *Drømmeens dar* (1984) – som ikke behandler *Sind* – går, med stor opmærksomhed for forfatterpersonlighedens ømme punkter, i dialog med værkernes indsigter i og omgang med 'nogle måske uløselige konflikter' – mindst af alt dog i forventning om at finde anvendelige problemløsninger hos Knudsen.

I året efter Jakob Knudsens død udkom Holger Begtrup's *Jakob Knudsen. En Levnedstegning*, der med sin vægt på skildringen af vennens personlighed fremfor forfatterskabet interesserer sig mindre for *Sind* end for de romaner, hvor han mener at finde mere af Knudsens eget væsen. Som så mange andre læsere betragter han *Sind* som Knudsens mest konsisterede kunstværk; også han betoner

det sagaagtigt kraftfulde i fortællestilen og Anders som personliggørelse af den nordjyske folkenatur (se s. 206), men kommer ikke ind på bogens alment psykologiske konfliktstof.

Den senere litteratur om Knudsen er mere skeptisk over for Anders-figurens helterolle end modtagelseskritikken. Svend Norrilds *Jakob Knudsen. En psykologisk Analyse* (1936) har stadig stor vægt. Bogens intention er via forfatterskabet at søge ind til de lag i forfatterpersonligheden, hvor 'Centrerne for Forfatterens digteriske Energi' befinder sig, og det vil navnlig siges konfliktpunkterne. *Sind* bruger han, sammen med *To Slægter*, til at påvise en tilbøjelighed i forfatterskabet for individuel selvhævdelse, der modsvares af en længsel efter hengivelse. De to tilbøjeligheder forsøger han at bringe i indbyrdes balance, hvad Norrild viser ved at sammenholde spændingen mellem Andersfiguren og de to tunge Faurholter med en tilsvarende spænding mellem de to søskendepar i *To Slægter*. *Sind* betragtes som utendentios, ren menneskeskildring; Anders' drift mod idealitet bestemmes som en religiøs længsel, der er destruktiv, men også forløsende for andre.

Norrilds Knudsen-bog vurderes i Villy Sørensens essay som den hidtil bedste. Artiklens hovedanklage mod Knudsen er i øvrigt den, at han er reaktionær: Knudsen gør verden til genstand for sin aggressivitet, der skyldes uløste konflikter med forældre og fortid. Deraf de hårdtlående synspunkter og firkantede anvisninger på, hvordan man kan forbedre alt og alle. *Sind* fremhæves som Knudsens eneste vellykkede kunstværk, der lægger et konfliktstof klogt frem uden løsningsmodeller; her er balance i vægningen af de to indbyrdes modstridende sjælelige kræfter, der nævnes hos Norrild. Anders' voldelige fremfærd fremtræder som et resultat af en voldelig opdragelse, en tankegang, som siden tages op af teologen Svend Bjerg (i *Jakob Knudsen. Erfaring og fortælling* (1982)). — Dog hævder Villy Sørensen, at Knudsen med Steffensens slutord tager parti for Anders som en helt.

Forud for Villy Sørensens essay var der i 1950'erne udkommet to mindre provokerende Knudsen-bøger: Carl Roos udgav 1954 *Jakob Knudsen. Et forfatterskab*, omarbejdet på grundlag af hans bog om Knudsen fra 1918. Forfatterskabet belyses ud fra synsvinkler som hans syn på menneske, samfund og Gud, og tegn på løsning af